

گزیده‌ی ضرب‌المثل‌های ناب فارسی

مؤلفان:

ارسلان اکبری ساروکلایی

معصومه اکبری ساروکلایی

علیرضا قربانی مِرمِتی

بهار ۱۴۰۱

سرشناسه: اکبری ساروکلاپی، ارسلان، ۱۳۳۷-
عنوان و نام پدیدآور: گزیده‌ی ضرب‌المثل‌های ناب فارسی/
مولفان ارسلان اکبری ساروکلاپی،
معصومه اکبری ساروکلاپی، علیرضا قربانی مرمتی.
مشخصات نشر: آمل: وارث‌وا، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ۲۵۴ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۰۵-۸۷-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: ضرب‌المثل‌های فارسی
Proverbs, Persian
شناسه افزوده: اکبری ساروکلاپی، معصومه، ۱۳۷۳-
قربانی مرمتی، علیرضا، ۱۳۷۰-
رده بندی کنگره: ۳۹۹۶ PIR
رده بندی دیویی: ۳۹۸
شماره کتابشناسی ملی: ۸۷۷۰۵۱۸
اطلاعات کتابشناسی ملی: فیبا

گزیده‌ی ضرب‌المثل‌های ناب فارسی

مؤلفان: ارسلان اکبری ساروکلاپی، معصومه اکبری ساروکلاپی، علیرضا قربانی مرمتی

ویراستاران: محب‌رضا بابازاده رکنی - عمران حلامی - باقر کریم‌پور - روانبخش محمدی - بهزاد محمودی
کلایجانی - علی‌نیک‌نظر

ناشر:
نوبت چاپ:
چاپ و صحافی:
شمارگان:
قیمت:
شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۷۳۰۵ - ۸۷ - ۶

حق چاپ و نشر محفوظ است

انتشارات وارث‌وا

آمل، میدان ۱۷ شهرپور، ابتدای خ نور، فجر دوم، ساختمان بهارستان، طبقه دوم

ایمیل: vareshva28@yahoo.com

دورنگار: ۰۱۱ ۴۴۲ ۶۸۷۰۹ - تلفن: ۰۱۱ ۴۴۲ ۶۸۷۰۹ - ۰۱۱ ۱۲۷ ۶۶۱۰

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین

زبان یکی از جنبه‌های رازآمیز وجود انسان است که پس از قرن‌ها هنوز آن را آن گونه که باید شناخته‌ایم. شناسایی زبان به صرف وقت، فکر و قدرت زیادی نیاز دارد، از طرفی تا کسی زبان را خوب شناسد نمی‌تواند از آن به شایستگی استفاده کند.

زبان یک نهاد اجتماعی است، بررسی حالت روانی، شیوه‌ی زندگی، طرز عمل کردها و پندارهای هر قومی از مطالعه، شناخت زبان و زبانزدهای آن قوم امکان‌پذیر است. محققان مثل‌ها و زبان‌زدهای هر قوم را کلید راه‌یابی به فرهنگ آن قوم در نظر می‌گیرند. پس نیابستی از ضرب‌المثل‌ها سرسری گذشت. هم‌چنین ضرب‌المثل‌ها نماینده‌ی اخلاق افراد جامعه است و ما را به کردار نیک، پندار نیک و گفتار نیک رهنمون می‌نمایند.

در روزگاران کهن، مردمانی زنده دل، نکته سنج، پرشور و دوستدار فرهنگ بودند که به انگیزه‌ی دلباختگی، به درستی از روایی روی و ریا، پوسیدگی و تباهی خوی‌ها و منش‌های جامعه‌ی خود سخت آزرده شده و برای فرونشاندن اخگر برافروختگی و ابراز بی‌زاری نسبت به برخی نابسامانی‌ها و ناهنجاری‌ها و رهایی کزراهان و ستم دیدگان و بیداری هم‌نوعان خود آن چه را که در سویی‌دای دل خود داشتند در چارچوب سخن‌های کوتاه و پر از پند به نام مَثَل درآوردند. استفاده از مَثَل در گفتار و نوشتار سخن‌گوینده و نویسنده را آرایش می‌دهد و از خستگی و ایستایی بیرون می‌آورد و سبب پویایی می‌شود. به بیان دیگر مَثَل مانند نمک، آرایش و زیور سخن آدمی است و بیشتر از گفتار رایج به دل می‌نشیند. به راستی امثال جاری در هر زبان، نمک و جاشنی آن زبان است و به گفته‌ی سنایی «بی نمک هیچ دیگ نیاید بجوش»، گاه باشد که آوردن یک مَثَل در نظم و نثر یا خطابه، اثرش در پروانیدن مطلب و روی آوری خواننده و شنونده بیش از چندین بیت منظوم و چند برگه کاغذ و رساله است.

دانشمندان و زبان‌شناسان نامدار هنوز تعریفی جامع و کامل برای واژه‌ی ضرب‌المثل نیافته‌اند. گرچه در این راستا تحقیقات بسیار ارزنده‌ای انجام و تفاسیر معتبری نیز ارائه شده است. علامه دهخدا در مقدمه‌ی امثال و حکم چنین می‌نویسد: «در زبان فرانسوی هفده لغت یافت می‌شود که در فرهنگ‌های عربی و فارسی همه‌ی آن‌ها را «مَثَل» ترجمه کرده‌اند و در فرهنگ‌های بزرگ فرانسوی تعریف‌هایی که برای آن‌ها نوشته‌اند کامل نیست و نمی‌توان با آن تعاریفات، آن‌ها را از یکدیگر تمیز داد.»

در مورد پیدایش و رواج امثال و اصطلاحات مَثَلی اطلاعات دقیقی در دست نیست. جملاتی که امروزه به‌عنوان امثال و حکم شناخته شده و در تکلم عموم جاری است، ابتدا گفتار لحظه‌ای و تراوش برق‌آسای اندیشه سخن‌گو بوده که به لحاظ مؤثر بودن و دلنشین بودن آن در ذهن شنونده حک و سپس تکرار شده است. اولین گوینده‌ی عبارت مَثَلی به همان اندازه ناشناس است که گویندگان و نویسندگان اشعار فولکلوریک و اساطیر باستانی ناشناسند. کتب مقدس مانند تورات و انجیل و قرآن نه تنها یکی از سرچشمه‌های لایزال پند و اندرز هستند بلکه بسیاری از امثال و حکم و اصطلاحات مَثَلی نیز این منابع اخذ شده‌اند.

شایان ذکر است که حیات امثال و حکم به دوران قبل از کتابت و نوشتارهای ادیبانه‌ی باستانی می‌رسد که بعداً به صورت نقل و قول از گفتارهای ناب نوشته، در ادبیات ملل متمدن ضبط شده‌اند. کتیبه‌های متعلق به سومری‌ها که با خط میخی نوشته شده، حاوی امثال و حکمی هستند که زبان‌شناسان به کشف و ترجمه آن توفیق یافته‌اند. با توجه به مطالب یاد شده هر اثر ادیبانه‌ای که به‌عنوان امثال و حکم ضبط شده است، نباید بدون تحقیق و بررسی، منشأ و مبدأ آن مَثَل تلقی گردد. بسیاری از امثال پیش از این که در آثار نویسندگان یا شاعران ظاهر شود، مدت‌ها در زبان و گویش عامیانه در کنار منابع شفاهی و گویشی، رایج بوده و مانند افسانه‌ها و قصه‌ها، سینه به سینه نقل شده‌اند.